

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite YM001:00/2016

Asia **Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen**

Ympäristöministeriö on pyytänyt Museoviraston lausuntoa luonnoksesta valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevaksi valtioneuvoston päätökseksi. Museovirasto on käsitellyt asian erityisistunnossaan 3.7.2017 ja antaa luonnoksesta seuraavan lausunnon.

Lähtökohdat

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat vakiintunut osa maankäyttö- ja rakennuslain hierarkiaa ja ohjausjärjestelmää. Tavoitteet ovat olennaisia lain yleisten tavoitteiden (§ 1) toteutumisen turvaajana, ja tavoitteita tarvitaan myös lain 3 ja 5 §:ien toteutumiseen. Tavoitteista päätettiin ensi kerran 2000, niitä päivitettiin 2007 ja nyt on valmisteltu niiden perusteellinen uudistus.

Ilman rakennetasolle ja suuriin poliittisiin kysymyksiin, kuten kestävyys, kohdistuvaa ohjausta maankäytön suunnittelu ei riittävästi täytä lain sille asettamia vaatimuksia. Ilman valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita kaavoitus muodostuu herkästi maakuntien ja kuntien keskinäisen kilpailun keinoksi. Luontoa, kulttuuriperintöä ja myös muita alueita teemoja koskevien kansainvälisten sopimusten toimeenpano edellyttää usein valtakunnallista ohjausta, myös maankäytössä. Kokoava, kaikkia koskeva vähimmäistavoitteisto siis tarvitaan.

Kaavoitusta halutaan sujuvoittaa ja valtion puuttumista vähentää. Suunta on monilta osin – myös suunnittelun joustavuuden osalta – hyvä. Valtakunnalliset tavoitteet eivät ole ristiriidassa tämän kanssa vaan pikemminkin sen edellytys. Valtiolla on maakuntien ja kuntien merkitystä vahvistaessaankin oltava koottu näkemys ja tavoitteita, joihin sitoutua ja joita edistää yhteisen edun näkökulmasta. Valtiota on moitittu siitä, että sen eri sektorit tuovat kaavoitukseen keskenään koordinoimattomia kantoja ja tavoitteita. Tästäkin syystä yhteiset ja jaetut, kuntien ja maakuntien ohella valtiota sitovat tavoitteet ovat tarpeen.

Museoviraston kanta

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen on ollut vahvassa poliittisessa ohjauksessa. Jaottelusta erityis- ja yleistavoitteisiin on luovuttu. Ydinasiassa uudistuksessa on pidetty tavoitteiden vähentämistä ja konkretisoimista. Vähentäminen on luonnoksen perusteella toteutuksessa, konkretisoinnin osalta hahmoteltu tavoitteisto ei täytä odotusta riittävästi.

Vaikka lausunnolla oleva luonnos on aiempaan päätökseen verrattuna tiivis ja niukka, sisältää se tärkeimmät aiemminkin olennaisena pidetyt asiat. Kuten uudistusta koskevan ympäristöarvioinnin ympäristöselostuksessa todetaan, luonteeltaan yleisten tavoitteiden tulkinnan monimuotoisuus saattaa kuitenkin hankaloittaa eri tahojen yhteistyötä ja aiheuttaa alueellista eriytymistä kaavaohjauksen ja -valvonnan poistuttua. Museovirasto arvioi, että päätökselle olisi eduksi, jos tavoitteistoa avattaisiin ehdotettua yksityiskohtaisemmin.

Luonnoksen rakenne ja tavoitteet ovat yhä sellaisia, että ne ovat joissakin tilanteissa mahdollisesti keskenään ristiriitaisia. Tätä lienee mahdotonta kokonaan välttää, maankäytön ja yhdyskuntarakenteen suunnittelu on intressien yhteensovittamista, parhaissa tapauksissa niiden synteesejä.

Ehdotuksen rakenne on selkeä. Kaikki viisi tavoitekokonaisuutta ovat perusteltuja. Erikseen on aihetta todeta, että tavoite monikeskuksisesta ja verkottuvasta aluerakenteesta on hyvä, samoin tavoite ensi sijassa jo olevaan verkostoon perustuvista liikenneyhteyksistä.

Elinvoimaista luonto- ja kulttuuriympäristöä ja luonnonvaroja koskevat tavoitteet on perusteltu mm. ympäristömme monimuotoisuuden turvaamisella. Kulttuuriympäristö on eri sektoreita kattavasti läpäisevä näkökulma maankäytön suunnitteluun. Kaikki yhteiskunnan toiminnot tuottavat kulttuuriympäristöä. Kulttuuriympäristöjen keskeisimpien (valtakunnallisesti merkittävien) piirteiden turvaaminen ja niihin sisältyvien voimavarojen hyödyntäminen ovat olennaisen tärkeitä asioita.

Tavoite valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta on luonnoksessa asianmukaisesti ilmaistu. Siinä viitataan aivan oikein viranomaisten laatimiin valtakunnallisiin maisema-alueita, rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja arkeologisia kohteita koskeviin selvityksiin. Selvitysten pätevyyttä ja ajantasaisuutta edellyttää myös kaavoituksen sujuvoittaminen.

Todettakoon, että valtakunnallisesti merkittävistä arkeologisista kohteista ei tällä hetkellä ole ajantasaista selvitystä. Sellaisen laatiminen sisältyy valtioneuvoston hyväksymään valtakunnalliseen kulttuuriympäristöstrategiaan. Museoviraston toimintaa on tarpeen resursoida riittävästi tavoitteen toteutumiseksi.

Valtakunnallisten maisema-alueiden päivitys on jo jonkin aikaa ollut valmis ja odottanut päätöstä sen ottamisesta käyttöön aiemman, valtioneuvoston 1995 käsittelemän inventoinnin korvaajana. Museovirasto esittää asian mahdollisimman nopeaa ratkaisemista.

Kaikista valtakunnallisista selvityksistä on tuotettu paikkatietoaineistot. Museovirasto korostaa mahdollisuutta ja tarvetta yhdistää ne yhdeksi kulttuuriympäristötiedon kokonaisuudeksi. Tämä helpottaisi myös maakuntien ja kuntien kaavoitusta. Tietojen yhdistäminen on Museoviraston arvion mukaan teknisesti suhteellisen vaivatonta mutta edellyttää ympäristö- ja kulttuurihallinnon toimijoiden nykyistä parempaa ja koordinoitumpaa yhteistyötä.

Pääjohtaja

Juhani Kostet

Erikoistutkija

Laura Tuominen

